

ОСНОВНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ НЕУСПІШНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ І ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

На сьогоднішній день педагогіка та психологія вже має фізіологічні, психологічні та педагогічні дані про конкретні прояви, механізми й причини зниження темпу розвитку дітей, про різні варіанти затримки розвитку, про специфічні особливості мислення, про особливості пізнавальної активності, специфічність навчальної діяльності, про окремі психічні процеси, про проблеми шкільної дезадаптації. Таким чином, вивчення аномалії особистості є предметом дослідження ряду наук: корекційної педагогіки, психіатрії, психології, дефектології. Різноманітність методологічних підходів при вивченні психічної сфери людини показує, що в термінологічному відношенні одні й ті ж явища отримують різне позначення. Тому варто дослідити основні психологічні причини неуспішності молодших школярів та знайти найбільш оптимальні шляхи їх подолання.

Мета статті – дослідити основні психологічні причини неуспішності молодших школярів та визначити шляхи їх подолання.

Перші симптоми по відношенню до розвитку дітей, як правило, виникають із початком їх шкільного навчання. В одних виявляються труднощі засвоєння навичок письма, читання, рахування, в інших – невміння спілкуватися, підкорятися шкільним правилам тощо.

Як зазначає В. Кулик, неуспішність, особливо якщо вона проявляється ще в початкових класах, суттєво утруднює оволодіння дитиною обов'язковою шкільною програмою. Саме в початковий період навчання у дітей закладається фундамент системи знань, які поповнюються в подальші роки, в цей же час формуються розумові й практичні операції, дії та навички, без яких неможливе подальше навчання й практична діяльність. Відсутність цього фундаменту, початкових знань і вмінь призводить до труднощів у засвоєнні програми початкових та середніх класів; у результаті такі діти випадають з навчання [3, с.2].

Подібного положення (за відсутністю грубих порушень розвитку) можна уникнути, надавши дитині своєчасну та адекватну їй можливість допомоги, але для цього необхідно знати причини неуспішності, встановити, які з них діють у конкретному випадку, і вміти усунути їх, чи коректувати наслідки. Корекційна робота на повинна зводитися до «дресування» відповідних компонентів психічного розвитку дитини. Вона обов'язково повинна включати в себе всі необхідні елементи повноцінної формуючої середовища: емоційний, рефлексивний, мотиваційний, смислоутворюючий тощо. Завдання педагога в корекційній роботі з учнями, які мають стійкі труднощі в навчанні, передусім, складається із створення умов для формування нових можливостей, необхідних навичок і процесів, які можуть сформуватися й стати потрібними дитині. Отже, корекційна робота повинна носити цілісний характер і орієнтуватися на розвиток особистості й психічного світу дитини в цілому.

До категорії дітей з труднощами в навчанні відносяться діти, що мають в силу різних біологічних та соціальних причин порушення інтелекту, відхилень у розвитку слуху, зору, мовлення, рухомої сфери.

П. Блонський основною причиною неуспішності вважав біологічну неповноцінність дитини й вказував, що успіх у навчанні таких дітей залежить від організації умов, в яких воно протікає [1, с.11].

Таким чином, виділяють два комплекси причин, що обумовлюють виникнення відхилень у розвитку дітей – вроджені та набуті. Вроджені аномалії є слідством різних негативних впливів на зародки і плід, що розвивається. Набуті дитячі аномалії виникають як наслідок різних негативних впливів на організм дитини при її народженні та в наступні періоди розвитку [2, с.8].

Причини проблем, що виникають у дитини можуть бути пов'язані як з особливостями її психофізіологічного розвитку, так із педагогічною, соціальною занедбаністю, несформованістю передумов дошкільного навчання. Значні труднощі у виконанні шкільних норм та правил поведінки мають діти з різними нейродинамічними відхиленнями: найбільш часто виявляється синдром гіперзбуджуваності або психомоторної загальмованості. Кардинальними ознаками синдрому гіперзбуджуваності (гіперактивності) є рухома розгальмованість, відхилення уваги, непосидючість. Іншою формою нейродинамічних відхилень є психомоторна загальмованість. Діти з таким відхиленням відрізняються значним зниженням рухомої активності, уповільненим темпом психічної діяльності, зрідненістю діапазону й прояву емоційних реакцій. Такі діти також мають серйозні труднощі в навчальній діяльності, оскільки не встигають працювати в єдиному темпі з іншими учнями, неспроможні до швидкого реагування на зміну тих чи інших ситуацій, що окрім навчальних невдач перешкоджає нормальним контактам з оточуючими [2, с.9]. Отже, залежно від того чи іншого типу психофізіологічної симптоматики виявляють ті чи інші особливості у поведінці й психіці молодшого школяра.

Система корекційно-розвиваючого навчання, як форма диференційованої освіти, дозволяє вирішити завдання своєчасної активної допомоги дітям з труднощами в навчанні та адаптації до школи. Ця форма диференціації більш ефективна при створенні спеціальних класів, що дозволяє забезпечити оптимальні педагогічні умови для дітей з труднощами в навчанні.

Аналіз педагогічного досвіду, даних свідчать, що шкільні труднощі в молодшому шкільному віці можуть призвести до проявів тривожності чи, навіть, у найбільш важких випадках – до розвитку шкільного неврозу [4, с.3].

Бесіди з батьками проблемних дітей, а також аналіз взаємовідносин учнів з педагогами показали, що безліч причин труднощів учнів криються у неправильному розумінні дорослими сутності виховного процесу, коли спілкування з дитиною зводиться до частих зауважень або різким невмотивованим переходом від ласки до критики. Положення утруднюється протиріччям вимог з боку різних дорослих.

Некваліфіковані дії дорослих на вихованців викликають негативні емоції та протидії дітей. Тому у процесі корекційної та профілактичної роботи необхідно постійно здійснювати тісний контакт з усіма педагогами, працюючими в класі, батьками учнів; обговорювати труднощі та визначати шляхи їх подолання.

Корекційна робота повинна будуватися з урахуванням цілісного підходу до виховання й розвитку особистості дитини. Вихідним принципом для визначення цілей й завдань корекції, а також способів їх вирішення є принцип єдності діагностики та корекції розвитку. В організації роботи з психолого-педагогічної корекції необхідно враховувати:

- 1) сутнісні вікові характеристики дитини;
- 2) створення зони найближчого розвитку особистості.

За основу взято систему корекційної роботи Н.Слободяник [6, с.5].

Перешкодами, що виникають у процесі навчання молодших школярів виступають наступні фактори:

- переважання колективної і групової роботи, що сприяє звуженню процесу індивідуалізації і не дає змогу враховувати індивідуальні особливості дітей в повній мірі;
- швидка зміна, слабка структурованість матеріалу, переважання пасивного сприймання інформації над її осмисленням і практичним використанням – є результатом неспроможності учнів глибоко осмислити виучуваний матеріал;
- низька стимуляція творчих компонентів мислення внаслідок інформаційно-наукового перевантаження навчального процесу;

Теорія корекційного навчання базується на системі його специфічних принципів, які мають спиратися на загальні закономірності, встановлені педагогікою, психологією, філософією, соціологією тощо. Аналіз спостережень, узагальнення теоретичного і практичного досвіду модульного навчання дозволили автору даної системи навчання (Н.Слободяник) сформулювати основні принципи та збудувати їх систему [5, с.125].

Отже, розвиток психічних процесів, зацікавленість до навчання, потреба в пізнанні можуть позитивно впливати на рівень пізнавальної діяльності, від якої саме і буде залежати навчальна успішність школяра.

Список використаної літератури

1. Блонский П.П. Память и мышление. Психологический анализ припоминания / П.П.Блонский // Избранные психологические произведения. – М., 1964. – С. 11–12.
2. Власова Т.А. Актуальные проблемы клинического изучения задержки психического развития / Т.А.Власова, К.С. Лебединская // Дефектология. – 1975. – №6. – С. 8–13.
3. Кулик В. Діти з труднощами у навчанні / В. Кулик // Шкільний світ. – 2001. – грудень (№45) – С. 2–5
4. Мотивація невмотивованих: (Заохочення байдужих до навчання учнів) // Директор школи. – 2002. – січень (№3) – С. 9–10
5. Слободяник Н.П. Психологическая помощь школьникам с проблемами в обучении: Практ. пособ. / Н.П.Слободяник. – М.: Айрис-пресс, 2014. – 256 с.
6. Шевченко С.Г. Коррекционно-развивающее обучение. Организационно-педагогические аспекты: Пособ. для учителя. Изд. 2-е. / С.Г.Шевченко. – М., 2009. – 136 с.